

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

(Представлено к.е.н, доц. Савченко Н.М.)

Розглянуто теоретичні аспекти організації обліку нематеріальних активів, проаналізовано нормативно-правову базу з питань обліку нематеріальних активів на промислових підприємствах, висвітлено підходи до групування нематеріальних активів та методи оцінки їх ефективного використання. Висвітлено стан немонетарних активів на промислових підприємствах України та визначено шляхи вирішення проблемних питань з їх обліку.

Ключові слова: нематеріальні активи, права власності, об'єкти інтелектуальні власності, ефективність використання, промислові підприємства.

Постановка проблеми. Зміщення економічних пріоритетів у бік нематеріальних активів, що відбувається в економіці України в останні роки, визначає підвищення їх значущості для суб'єктів господарювання різних сфер економіки. Провідні сучасні підприємства мають позитивну ділову репутацію, відомий бренд, реалізують товари під власними торговими марками (у тому числі під власним найменуванням), використовують новітні технологічні розробки. Залучення нематеріальних активів у фінансово-господарську діяльність підприємств сприяє підвищенню їх капіталізації, інвестиційної привабливості, результативності та конкурентоспроможності.

Отже питання визначення ефективності нематеріальних активів на підприємствах стає все більш актуальними для держави, адже, без налагодженого їх обліку і управління немає перспективи прискореного розвитку промисловості. Багато елементів, пов'язаних з обліком нематеріальних активів недостатньо законодавчо врегульовані, у зв'язку з чим у бухгалтерів-практиків виникає багато питань. На сьогодні методика і принципи побудови обліку нематеріальних активів є об'єктом пильного вивчення світової економічної науки і практики. З огляду на це актуалізується проблема удосконалення відображення нематеріальних активів в бухгалтерському обліку, як в одному із основних джерел інформації, що використовується при управлінні сучасними підприємствами.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Протягом останніх років вітчизняні науковці зробили досить значний внесок у розвиток теорії та практики обліку нематеріальних активів (Банасько Т. Бриль І.В., Бутинець Ф.Ф.), також дана проблема знайшла широке відображення у зарубіжній літературі (А. Козирев, В. Макаров, Каміл Ідріс) Хоча і існує значна кількість наукових досліджень та отримані вагомі досягнення в напрямі бухгалтерського обліку, оцінки ефективності використання нематеріальних активів, але й до сьогодні ведуться дискусії щодо теоретичних положень і практичних проблем обліку, оцінки нематеріальних активів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні та розробці методичних підходів щодо налагодження обліку та ефективного використання нематеріальних активів для стрімкого розвитку підприємств промисловості.

Викладення основного матеріалу. Підприємства для своєї діяльності окрім матеріальних ресурсів (основні й оборотні фонди) використовують ресурси, що не мають матеріальної форми - нематеріальні активи.

Нематеріальний актив - це немонетарний актив, що не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) і утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам [1, с. 35]. Бухгалтерський облік нематеріальних активів ведуть щодо кожного об'єкта за такими групами:

- права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо);

- права користування майном (право користування земельною ділянкою, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо);

- права на знаки для товарів і послуг (товарні знаки, торгові марки, фірмові назви тощо);

- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорт рослин, породи тварин, ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо);

- авторські й суміжні з ними права (право на літературні й музичні твори, програми для ЕОМ, бази даних тощо);

- гудвіл;

- інші нематеріальні активи (право на провадження діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо);

Нормативне регулювання організації обліку нематеріальних активів здійснюється за допомогою таких нормативно-правових актів, як Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", П(С)БО 8 "Нематеріальні активи"[4].

Придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, і його вартість може бути достовірно визначена. Нематеріальний актив, отриманий в результаті розробки, слід відображати в балансі за умов, якщо підприємство має [1, с.39]: намір, технічну можливість і ресурси для доведення нематеріального активу до стану, в якому він придатний для реалізації або використання; можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу; інформацію для достовірного визначення витрат, пов'язаних з розробкою нематеріального активу.

Якщо нематеріальний актив не відповідає вказаним критеріям, то витрати, пов'язані з його придбанням чи створенням, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом[2,с. 30]. Не визнаються активом, а підлягають відображенню у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені

[2,с.33]: витрати на дослідження; витрати на підготовку і перепідготовку кадрів; витрати на рекламу та просування продукції на ринку; витрати на створення, реорганізацію та переміщення підприємства або його частини; витрати на підвищення ділової репутації підприємства.

Первісна вартість нематеріальних активів збільшується на суму витрат, пов'язаних з удосконаленням цих нематеріальних активів і підвищенням їх можливостей та строку використання, які сприятимуть збільшенню первинно очікуваних майбутніх економічних вигод. Витрати, що здійснюються для підтримання об'єкта в придатному для використання стані та одержання первинно визначеного розміру майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат звітного періоду. Нематеріальний актив списується з балансу в разі його вибуття або внаслідок продажу, безоплатної передачі або неможливості отримання підприємством надалі економічних вигод від його використання [3,с.81].

Отже, нематеріальні активи є досить важливим елементом у господарській діяльності прибуткового підприємства.

Оцінка нематеріальних активів в підприємстві (оцінка торгової марки, оцінка гудвілу, оцінка ноу-хау, оцінка патенту і т.д.) має безпосередній економічний вплив на фінансовий стан компанії, а саме:

- за рахунок нематеріальних активів стає можливим сформування значної частки зареєстрованого капіталу без додаткових грошових вкладень [3,с. 96];

- при постановці на баланс нематеріальні активи амортизуються як і всі активи, при цьому амортизаційні відрахування залишаються у користуванні компанії, включаються до собівартості продукції і на законних підставах не обкладаються податком на прибуток;

- збільшується вартість підприємства за рахунок нематеріальних активів, що особливо важливо при укладанні договору купівлі-продажу, отримання кредиту в банку.

Сьогодні методика і принципи побудови обліку нематеріальних активів є об'єктом пильного вивчення як вітчизняної, так і світової економічної науки та практики, адже категорія "нематеріальні активи" досить швидко, без адаптації до національних особливостей, впроваджена в українську облікову практику на основі врахування міжнародного досвіду.

Загалом до проблем обліку та контролю нематеріальних активів в промислових підприємствах України можна віднести наступні: відсутність єдиного трактування поняття "нематеріальні активи"; неузгодженість важливих положень окремих документів нормативно-правового забезпечення, що визначають методику обліку нематеріальних активів, відсутність обґрунтованої методики оцінки нематеріальних об'єктів; проблеми амортизації окремих видів нематеріальних активів, пов'язані з неможливістю визначення строку їх корисного використання; відсутність єдиної методики контролю нематеріальних активів [3, с. 110].

Головні напрямки реформування діючої системи бухгалтерського обліку нематеріальних активів охоплюють:

- забезпечення кореляції між положеннями національних стандартів щодо визнання нематеріальних активів активами (група необоротних) та власне

нематеріальними активами, виходячи із градації критеріїв визнання (загальні та спеціальні);

- спрощення класифікації нематеріальних активів, закріпленої П(С)БО 8, з метою усунення дублювання та раціональної організації обліку, виходячи з індивідуальних потреб підприємства;

- розробка та затвердження типових форм первинних документів та облікових регістрів для більш точного та специфічного відображення наявності та руху нематеріальних активів

Висновки. Підсумовуючи викладене наголошуємо, що вдосконалення бухгалтерського обліку нематеріальних активів має на меті підвищення якості та корисності інформації, яка передається зацікавленим особам для прийняття управлінських рішень. Підприємства мають право самостійно обирати оптимальний механізм обліку, враховуючи наявність інформації по нематеріальних активах, яка є необхідною для використання тієї чи іншої розрахункової бази з ефективності використання та ролі нематеріальних активів у підвищенні капіталізації промислового підприємства.

Список використаної літератури:

1.Бугинець Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бугинець та ін.]; під заг. ред. Ф.Ф. Бугинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.

2.Банасько Т. Проблеми та перспективи дослідження нематеріальних активів в Україні / Банасько Т. // Економіст. – 2010. – №2. – с. 30-33.

3.Бриль І.В. Формування та використання нематеріальних активів промислових підприємств для підвищення їх капіталізації.// І.В. Бриль/ НАН України Ін-т економіки промисловості:- Київ :2015 с. 71-140.

4.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №8 "Нематеріальні активи", затверджений приказом Міністерства фінансів України №242 від 18.10.99 р

References:

1.Butynets F.F. etc. Accounting Accounting: a textbook for students of specialty "Accounting and audit" of higher education [F.F. Butynets et al.] under Society. Ed. [And the Foreword.] F.F. Butynetsya. - 8th ed., Ext. and revised. - Exactly: PE "Ruta", 2009. - 912 p.

2.Banasko T. Problems and prospects of research of intangible assets in Ukraine / Banasko T. // Economist. - 2010. - №2. - with. 30-33.

3.Brillat I.V. Formation and use of intangible assets of industrial enterprises to increase their capitalization // I.V. Brill / NAS of Ukraine Institute of Industrial Economics: - Kyiv: 2015 s. 71-140.

4.Provision (Standard) №8 "Intangible assets", approved by the command of the Ministry of Finance of Ukraine №242 18.10.99 p

МОРОЗ Марія Вікторівна – магістр Житомирського національного агроекологічного університету, спеціальність "Облік і оподаткування".

Наукові інтереси :

- організація бухгалтерського обліку нематеріальних активів на промислових підприємствах